

Article

GLOBÁLNE ENVIRONMENTÁLNE RIZIKÁ A HOSPODÁRSKE AKTIVITY

Miroslav RUSKO ¹

GLOBAL ENVIRONMENTAL RISKS AND ECONOMIC ACTIVITIES

¹ Department of Management, Faculty of Education, Catholic University in Ružomberok, Hrabovská cesta 1, 034 01, Ružomberok, Slovak Republic • Slovak Society for the Environment, Kocel'ova 15, 815 94 Bratislava, Slovak Republic

✉ Email: mirorusko@centrum.sk

ORCID iD: [0000-0002-1428-0141](https://orcid.org/0000-0002-1428-0141)

<https://orcid.org/0000-0002-1428-0141>

Competing interests : The author declare no competing interests.

Publisher's Note: Slovak Society for Environment stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations. Copyright: © 2023 by the authors.

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) This license allows reusers to distribute, remix, adapt, and build upon the material in any medium or format, so long as attribution is given to the creator. The license allows for commercial use.

Review text in the conference proceeding: Contributions published in proceedings were reviewed by members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.

Slovak Society for the Environment (Slovenská spoločnosť pre životné prostredie) Bratislava, Slovak Republic

Pojmom globalizácia sa označuje jav otvárania sa hospodárstiev a hraníc. Je výsledkom nárastu obchodu a pohybu kapitálu, pohybu ľudí a myšlienok a šírenia informácií, vedomostí a technológií. Tento proces, ktorý má geografický aj sektorový rozmer, nie je nový a v posledných troch desaťročiach sa jeho tempo zrýchľuje.

Globalizácia je zdrojom množstva príležitostí pre Európsku úniu, ako sú nižšie ceny a väčší výber pre spotrebiteľov. Z dôvodu konkurencie krajín s nízkymi mzdami však môže mať aj nevýhody, medzi ktoré patrí strata pracovných miest a tlak na znižovanie miezd a zhoršovanie pracovných podmienok, ako aj na premiestňovanie pracovných miest do krajín mimo EÚ (tzv. offshoring) ¹.

Globalizácia ako komplexný proces zasahuje do všetkých oblastí života spoločnosti, často s tendenciou formovania uniformnej globálnej kultúry v širokom zmysle slova.

¹ Globalisation of the economy. – [on-line] Available on - URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/globalisation-of-the-economy.html>

Globalizácia 4.0 To nás privádza k dnešku, keď sa na nás opäť valí nová vlna globalizácie. Vo svete, ktorému čoraz viac dominujú dve globálne mocnosti, USA a Čína, je novou hranicou globalizácie kybernetický svet. Digitálna ekonomika, vo svojich plienkach počas tretej vlny globalizácie, sa teraz stáva silou, s ktorou treba počítať prostredníctvom elektronického obchodu, digitálnych služieb, 3D tlače. Ďalej to umožňuje umelá inteligencia, no ohrozuje ju cezhraničné hackovanie a kybernetické útoky. Zároveň sa rozširuje aj negatívna globalizácia prostredníctvom globálneho vplyvu klimatických zmien. Znečistenie v jednej časti sveta vedie k extrémnym prejavom počasia v inej. A rúbanie lesov v niekoľkých „zelených pľúcach“, ktoré svetu zostalo, ako napríklad amazonský dažďový prales, má ďalší ničivý vplyv nielen na svetovú biodiverzitu, ale aj na jeho schopnosť vyrovnáť sa s nebezpečnými emisiami skleníkových plynov.²

Dnešné ľudstvo trápia najmä navzájom prepojené problémy. Udržateľný rozvoj ľudskej spoločnosti si vyžaduje zosúladiť socio-ekonomické aktivity nielen s prostredím v ktorom priamo vykonáva svoje aktivity, ale je potrebné vziať do úvahy aj vzťahy v širších územných súvislostiach, často až globálne hľadisko. Na súčasné globálne problémy je potrebné nahliadať najmä v kontexte vedecko-výskumných, technicko-technologických, prírodovedných a environmentálnych, sociálno-ekonomických, politických, zdravotných, populačných, etických, morálnych a kultúrnych aktivít a trendov.

Súčasnosť sa odohráva na pozadí rýchlo sa zrýchľujúcich technologických zmien a ekonomickej neistoty, keďže svet sužuje duo nebezpečných kríz: klíma a konflikt. Krajiny zároveň zápasia s dôsledkami rekordného extrémneho počasia, keďže úsilie a zdroje na prispôsobenie sa zmene klímy zaostávajú za typom, rozsahom a intenzitou udalostí súvisiacich s klímou, ktoré už prebiehajú.

Globálne problémy sú v súčasnosti diskutovanou témou. Významné globálne problémy často súvisia so zmenami v životnom prostredí. Týmto otázkam sa prikladá veľká dôležitosť, čoraz dôraznejšie vplývajú na orientáciu tradičnej politiky, spôsobujú tlak na socio-ekonomické aktivity a prerozdeľovanie národného dôchodku medzi sociálnu a environmentálnu sféru, pričom sa stávajú predmetom pozornosti občianskej verejnosti.

Významnými diskutovanými témami v súčasnosti je problematika najmä bezpečnostných kríz a zabezpečenie mieru, zmeny klímy a globálne otepľovanie, zmena štruktúr krajiny, ohrozenia biodiverzity, ekosystémových služieb, neudržateľného využívania prírody a jej zdrojov, potravinovej bezpečnosti, GMO, geohazardov a záťaží v ochrane životného prostredia vrátane problematiky greenfield, brownfield, blackfields, rizík chemických látok v zložkách životného prostredia, posudzovania vplyvov na životné prostredie, environmentálneho reportingu, environmentálnej kriminality.

Neschopnosť reagovať na klimatické zmeny a strata biodiverzity medzi najväčšie riziká ktorým svet z dlhodobého hľadiska čelí. Okrem klimatických obáv medzi hlavné riziká patrí tiež geoeconomická konfrontácia, spoločenská polarizácia, kríza životných nákladov. Nadnárodné riziká bude čoraz ťažšie zvládnuť, keďže globálna spolupráca narúša.

Vzhľadom na povahu environmentálnych hrozieb je nevyhnutné spojiť realistický pohľad na riziká s nádejou a optimizmom. Prílišné zameranie sa na riziká môže spôsobiť, že ľudia budú mať traumatickú reakciu, čo môže viesť k environmentálnej úzkosti. Takéto reakcie môžu vyvolať nečinnosť a nemusia slúžiť na zmierňovanie daných problémov. Na druhej strane príliš optimistický pohľad, ktorý sa spolieha na technologické opravy, je tiež neužitočný, pretože tí, ktorí rozhodujú, nemusia zvoliť správnu, realistickú cestu na elimináciu daných problémov.

Trvalo udržateľný rozvoj bol prvýkrát definovaný v Brundtlandovej správe Svetovej komisie pre životné prostredie a rozvoj z roku 1987 „Naša spoločná budúcnosť“ ako „rozvoj, ktorý spĺňa potreby súčasnosti bez toho, aby ohrozil schopnosť budúcich generácií uspokojovať svoje vlastné potreby“. Snaží sa zosúladiť presadzovanie ekonomickej prosperity so sociálnym začlenením a environmentálnym dohľadom a slúži ako základ pre všetky politiky a iniciatívy Európskej únie.

² A brief history of globalization, World Economic Forum, Jan 17, 2019. – [on-line] Available on - URL: <https://www.weforum.org/agenda/2019/01/how-globalization-4-0-fits-into-the-history-of-globalization/>

Trvalo udržateľný rozvoj je formálne jedným z dlhodobých cieľov EÚ podľa článku 3 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii.

EÚ sa zaviazala dosiahnuť 17 cieľov trvalo udržateľného rozvoja (SDGs) Agendy Organizácie Spojených národov pre trvalo udržateľný rozvoj do roku 2030, ktorá bola prijatá v septembri 2015. EÚ má zavedené rôzne politiky, stratégie a iniciatívy na riešenie výziev, ako je boj proti zmene klímy, prechod na nízkouhlíkové hospodárstvo, podpora inovácií a podnikania a podpora rovnakých príležitostí, prístupu k pracovným miestam, vzdelávaniu a zdravotnej starostlivosti a sociálnej ochrany. Patrí medzi ne Európska zelená dohoda, európsky semester, akčný plán obehového hospodárstva, akčný program pre životné prostredie, program lepšej regulácie, politika súdržnosti EÚ a akčný plán Európskeho piliera sociálnych práv. V roku 2023 EÚ zverejnila a predložila na pôde OSN svoje vôbec prvé dobrovoľné hodnotenie vykonávania Agendy 2030.

V roku 2017 prijala EÚ Európsky konsenzus o rozvoji, ktorý stanovuje jej politiku v oblasti rozvojovej spolupráce, a v roku 2021 prijala nástroj susedskej, rozvojovej a medzinárodnej spolupráce – Globálna Európa³.

V roku 2011 Environmentálny program Organizácie Spojených národov definoval zelenú ekonomiku ako „ekologické hospodárstvo, ktoré vedie k zlepšeniu ľudského blahobytu a sociálnej spravodlivosti, pričom výrazne znižuje environmentálne riziká a ekologické nedostatky. Je nízkouhlíkové, efektívne využíva zdroje a je sociálne inkluzívny“. Je to hospodárstvo, ktoré uznáva skutočnú hodnotu environmentálnych zdrojov a ekosystémov a úzko súvisí s pojmom „udržateľný rozvoj“, keďže oba súvisia s cieľom zachovať environmentálne zdroje pre budúce generácie. V decembri 2019 vydala Európska komisia oznámenie o európskej zelenej dohode. Stanovila sa v ňom stratégia rastu pre Európsku úniu (EÚ), berúc do úvahy jej záväzok riešiť klimatické a environmentálne výzvy a transformovať ju na moderné, konkurencieschopné hospodárstvo efektívne využívajúce zdroje. Cieľom Zelenej dohody je dosiahnuť, aby EÚ bola do roku 2050 klimaticky neutrálna, podporiť hospodárstvo prostredníctvom ekologických technológií, vytvoriť udržateľný priemysel a dopravu a znížiť znečistenie. Zámerom je premeniť klimatické a environmentálne výzvy na príležitosti, vďaka ktorým bude prechod na ekologické hospodárstvo EÚ spravodlivý a inkluzívny pre všetkých⁴.

V zelenej ekonomike je rast zamestnanosti a príjmov poháňaný verejnými a súkromnými investíciami do takých ekonomických činností, infraštruktúry a aktív, ktoré umožňujú znížiť emisie uhlíka a znečistenie, zvýšiť energetickú efektívnosť a efektívnosť zdrojov a zabrániť strate biodiverzity a ekosystémových služieb.⁵

Cieľom konferencie "Globálne environmentálne riziká '2023 [Global environmental risks '2023] bolo poskytnúť vhodnú platformu pre informovanie odbornej a vedeckej verejnosti, výmenu skúseností a prezentácie nových výsledkov v predmetnej problematike

³ Sustainable development. – [on-line] Available on - URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:sustainable_development

⁴ Green economy. – [on-line] Available on - URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/green-economy.html>

⁵ Green Economy. – [on-line] Available on - URL: <https://www.unep.org/regions/asia-and-pacific/regional-initiatives/supporting-resource-efficiency/green-economy>